

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ І ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

У статті проведено аналіз індивідуально-типологічних та особистісних властивостей людей похилого віку, які сприяють підтриманню та збереженню фізичного і психічного здоров'я. Показані відмінності у представленості індивідуально-типологічних та особистісних властивостей у піддослідних похилого віку в порівнянні з піддослідними зрілого віку. Виявлено, що у піддослідних похилого віку не вираженій психологічний конструкт – збалансована часова перспектива. Представлено наявність у осіб похилого віку зв'язку-відношення між часовою перспективою та компонентом почуттям когерентності.

Ключові слова: *особистість, індивідуально-типологічні властивості, похилий вік, збалансована часова перспектива, почуття когерентності.*

Постановка проблеми. Демографічні зміни у сучасному світі, що виражаються в тенденції до збільшення кількості населення літнього віку, призводять до ситуації, в якій особливій актуальності набуває дослідження психологічних особливостей людей похилого віку, з метою поліпшення їх психічного здоров'я, самопочуття та благополуччя. Салютогенетичний підхід, за А. Антоновським, спрямований на вивчення індивідуальних особливостей і орієнтований на пізнання способів, ресурсів і чинників, які сприяють підтриманню та збереженню фізичного і психічного здоров'я та допомагають суб'єкту успішно долати щоденний стрес і важкі ситуації і залишатися гармонічною особистістю [3, 13], практично не застосовувався у вивченні осіб похилого віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблеми психологічних особливостей особистості в період похилого віку займалися такі вітчизняні вчені, як: М. Д. Александрова, Б. Г. Ананьєв, Л. І. Анциферова, В. В. Безруков, І. Г. Беленька, Л. В. Бороздіна, Г. М. Бутенко, Л. С. Виготський, К. Вишневська-Рошковська, С. І. Головаха, І. В. Давидовський, М. В. Єрмолаєва, Т. В. Карсаєвська, О. В. Краснова, І. С. Кон, О. О. Кронік, О. І. Кульчицька, Н. А. Логінова, Ж. А. Медведєв, В. Ф. Моргун, О. В. Нагорний, В.Н. Нікітін, О. Ю. Новікова, Н. В. Паніна, С. Є. Піняєва, С. Ф. Рибалко, К. Рошак, Т. М. Титаренко, С. І. Холостова, Д. Шелестова, Н. П. Щукіна, В. В. Фролькіс, Р. Яцемірська та інші. У зарубіжній психології проблема психологічних аспектів людей похилого віку розглядалася в роботах таких вчених, як: Д. Бромлей, К. Бюлер, Ш. Бюлер, Е. Еріксон, М. Келі, Р. Крендалл, Р. Кюлен, Б. Ньюгартен, Е. Стігліц, К. Юнг та інші [1, 9].

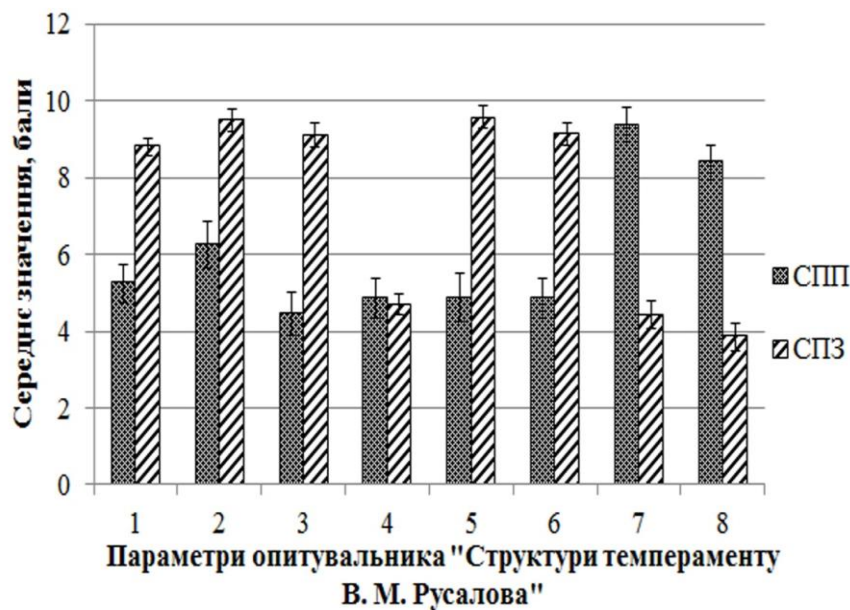
Таким чином, **метою статті** є встановлення індивідуально-типологічних та особистісних особливостей людей похилого віку, які сприяють підтриманню та збереженню фізичного і психічного здоров'я.

В нашому дослідженні ми вивчали не тільки рівневі (біологічний, психологічний, соціальний) та міжрівневі взаємопереходи, що за О. М. Леонтьєвим складають будову особистості [7], а й використовували порівняльно-віковий метод, який являє собою співставлення окремих особливостей особистісних та індивідуально-типологічних особливостей осіб зрілого і похилого віку.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У дослідженні взяли участь 35 осіб похилого віку (віком від 60 до 80 років), група порівняння – 67 осіб зрілого віку. Групи підослідних було сформовано згідно з віковою періодизацією М. В. Савчина і Л. П. Василенко [11]. Застосовувалися наступні методики дослідження: опитувальник «Структури темпераменту В. М. Русалова», тест «Смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. О. Леонтьєва», тест «Життєстійкості С. Мадді» (адаптація Д. О. Леонтьєва, Є. І. Рассказової), методика «Часової перспективи Ф. Зімбардо Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI)» (адаптація А. Сирцової, Є. Т. Соколової, О. В. Мітіної) та шкала «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)» (адаптація Н. М. Димшица).

За результатами статистичного аналізу даних, був виявлений незначний розкид стандартного відхилення, було підтверджено, що відібрана нами група осіб похилого віку є однорідною, а отримані результати близькі до нормального розподілу. Були визначені середні значення параметрів тестів, для аналізу відмінностей між отриманими результатами підослідних похилого віку і результатами підослідних зрілого віку використовувався t-критерій Стьюдента.

При цьому можна відмітити, що за результатами представленості параметрів опитувальника «Структури темпераменту В. М. Русалова» у підослідних похилого віку статистично значимо ($P=0,001$) відрізняються середні значення параметрів: «Ергічність», «Соціальна ергічність», «Пластичність», «Соціальна пластичність», «Темп», «Емоційність» та «Соціальна емоційність» від результатів підослідних зрілого віку [10]. Так, в порівнянні з середніми значеннями осіб зрілого віку, у осіб пенсійного віку середні значення параметрів «Ергічність», «Соціальна ергічність», «Пластичність», «Темп», «Соціальний темп» нижчі, але середні значення параметрів «Емоційність» і «Соціальна емоційність» вищі. Відмінності представленості параметра «Соціальна пластичність» статистично незначущі (рис. 1).

Примітка: 1 - «Ергічність», 2 - «Соціальна ергічність», 3 - «Пластичність», 4 - «Соціальна пластичність», 5 - «Темп», 6 - «Соціальний темп», 7 - «Емоційність», 8 - «Соціальна емоційність»; СПП - Середній Показник піддослідних Похилого віку, СПЗ - Середній Показник осіб Зрілого віку

Рис. 1. Середні значення вираженості параметрів опитувальника «Структури темпераменту В. М. Русалова»

За результатами тесту «Смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. О. Леонтьєва» у піддослідних пенсійного віку в порівнянні з особами зрілого віку також були виявлені статистично значущі відмінності ($P=0,05$) між середніми значеннями параметрів тесту: «Цілі у житті», «Результативність життя», «Процес життя», «Локус контролю-Я», «Локус контролю-Життя» [10]. Так, у піддослідних похилого віку рівень вираженості усіх вищезазначених параметрів нижчий ніж у осіб зрілого віку (рис. 2).

Примітка: 1 - «Цілі у житті», 2 - «Результативність життя», 3 - «Процес життя», 4 - «Локус контролю - Я», 5 - «Локус контролю - Життя»; СПП - Середній Показник піддослідних Похилого віку, СПЗ - Середній Показник осіб Зрілого віку

Рис. 2. Середні значення вираженості параметрів тесту «Смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. О. Леонтьєва»

За результатами статистичної обробки даних тесту «Життєстійкості С. Мадді» можна відмітити, що у піддослідних пенсійного віку було виявлено статистично значущі відмінності ($P=0,001$) представленості усіх параметрів: «Залученість», «Контроль», «Прийняття ризику», «Загальна життєстійкість» в порівнянні з середніми значеннями відповідних параметрів у осіб зрілого віку [10]. Так, у піддослідних пенсійного віку

вираженість усіх вищезазначених параметрів тесту «Життєстійкості С. Мадді» менша, ніж у осіб зрілого віку (рис. 3).

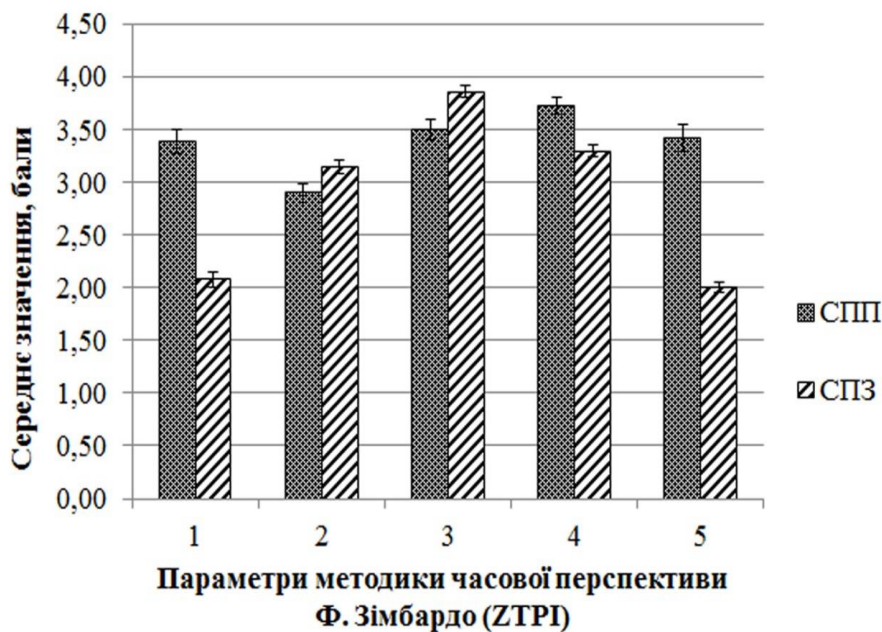
Примітка: 1 – «Залученість», 2 – «Контроль», 3 – «Прийняття ризику», 4 – «Загальна життєстійкість»; СПП – Середній Показник підослідних Похилого віку, СПЗ – Середній Показник осіб Зрілого віку

Рис. 3. Середні значення вираженості параметрів тесту «Життєстійкості С. Мадді»

За результатами методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ)» у підослідних похилого віку, в порівнянні з особами зрілого віку, статистично значуще ($P=0,001$) відрізняються середні значення параметрів: «Негативне минуле», «Майбутнє», «Позитивне минуле», «Фаталістичне теперішнє», та статистично значуще ($P=0,05$) – параметра «Гедоністичне теперішнє» [10]. Так, у осіб похилого віку більш виражені параметри «Негативне минуле», «Позитивне минуле» та «Фаталістичне теперішнє», а менш виражені параметри: «Гедоністичне теперішнє» і «Майбутнє» (рис. 4).

За результатами шкали «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)» у підослідних похилого віку були виявлені статистично значущі відмінності ($P=0,05$) середніх значень параметрів: «Самозарадність», «Сенсовність», «Загальне почуття когерентності» – в порівнянні з отриманими відповідними даними у осіб зрілого віку [10]. Відмінності між середніми значеннями параметру «Зрозумілість» у підослідних похилого віку і у осіб зрілого віку статистично незначущі.

Таким чином, ми бачимо, що вираженість параметрів «Самозарадність», «Сенсовність», «Загальне почуття когерентності» у осіб похилого віку менше, ніж у осіб зрілого віку (Рис. 5).

Примітка: 1 – «Негативне минуле», 2 – «Гедоністичне теперішнє», 3 – «Майбутнє», 4 – «Позитивне минуле», «Фаталістичне теперішнє»; СПП – Середній Показник піддослідних Похилого віку, СПЗ – Середній Показник осіб Зрілого віку

Рис. 4. Середні значення вираженості параметрів методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPI)

Таким чином, результати, отримані за опитувальником «Структури темпераменту В. М. Русалова» у осіб зрілого віку свідчать про високий темп поведінки та схильність до швидкого переходу від одного виду діяльності до іншого. Піддослідні зрілого віку можуть проявляти легкість розумового пробудження та прагнути до лідерства, освоєння соціальних форм діяльності.

В той же час, у осіб похилого віку можна відмітити високу тривогу, чутливість до розбіжності між задуманим і очікуваним, невпевненість і чутливість до невдач. В них присутній низький рівень тону і активації, сповільненість дій, низька швидкість моторно-рухових операцій, небажання розумової напруги, низький рівень залученості у процес діяльності. Для піддослідних похилого віку характерна схильність до монотонної роботи, уникнення різноманітних форм поведінки, консервативні форми діяльності. Отримані нами результати узгоджуються з дослідженнями О. В. Красової, відповідно з якими у осіб похилого віку знижується ініціативність, зростає пасивність та схильність звертати на себе увагу, відбуваються зміни темпераменту [6].

Однак, в нашому дослідженні більш доцільним буде відмітити зміни індивідуально-типологічних особливостей у осіб похилого віку, а не зміни темпераменту в цілому.

Примітка: 1 – «Зрозумілість», 2 – «Самозарадність», 3 – «Сенсовність», 4 – «Загальне почуття когерентності»; СПП – Середній Показник піддослідних Похилого віку, СПЗ – Середній Показник осіб Зрілого віку

Рис. 5. Середні значення вираженості параметрів шкали «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)»

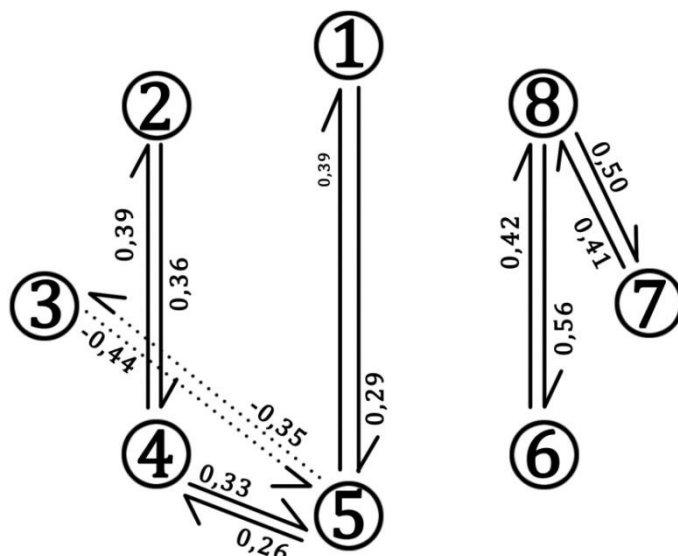
Крім того, нами було показано, що піддослідні похилого віку відчувають незначну потребу в соціальних контактах, однак проявляють високу емоційність в комунікаційній сфері. Такі результати узгоджуються з дослідженнями А. В. Білоножко, в яких було встановлено, що для людей похилого віку характерні специфічні зміни емоційної сфери, так, у більшості осіб похилого віку виникає тенденція до ексцентричності, занурення у себе та зниження здатності справлятися зі складними ситуаціями [2].

Отримані нами результати індивідуально-типологічних особливостей осіб похилого віку не суперечать виявленим особистісним особливостям осіб похилого віку. Так, згідно з результатами тесту «Життєстійкості С. Мадді» і тесту «Смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. О. Леонтьєва», ми бачимо, що у піддослідних похилого віку відсутня впевненість в тому, що події, що відбуваються, сприяють їх розвитку. В них часто присутнє відчуття безпорадності та невіра в здатність контролювати події власного життя. В той же час, піддослідні зрілого віку проявляють переконаність у тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат подій. Піддослідні зрілого віку більше ніж піддослідні похилого віку схильні розглядати життя як спосіб набуття досвіду, орієнтовані на досягнення цілей і прагнуть самостійно обирати власну діяльність.

Результати методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ)» підтверджують, що піддослідні похилого віку схильні вірити в долю та вважають себе нездатними впливати на події теперішнього або майбутнього. Минуле у піддослідних похилого віку часто пов'язане з неприємними, відразливими почуттями, а теперішній момент не приносить їм насолоди. Отримані результати узгоджуються з результатами попередніх вітчизняних і іноземних досліджень часової перспективи осіб похилого віку [5, 14]. На відміну від піддослідних похилого віку, піддослідні зрілого віку більше орієнтовані на майбутнє, в них є цілі і плани, а їх поведінка спрямована на досягнення мети, що надає їх життю осмисленість і спрямованість. В той же час нами було виявлено, що збалансована часова перспектива, яка передбачається як найбільш оптимальна з точки зору психологічного та фізичного здоров'я, а також функціонування індивіда в суспільстві [4, 12], у піддослідних похилого віку не представлена. В групі піддослідних зрілого віку лише 3 % піддослідних відрізняються наявністю збалансованої часової перспективи.

Нами також був проведений множинний регресійний аналіз, для виявлення зв'язку почуття когерентності і часової перспективи, як загальності поглядів індивіда на психологічне майбутнє і психологічне минуле, що формується на основі когнітивних процесів, які розділяють життєвий досвід людини на часові рамки минулого, сьогодення і майбутнього [4].

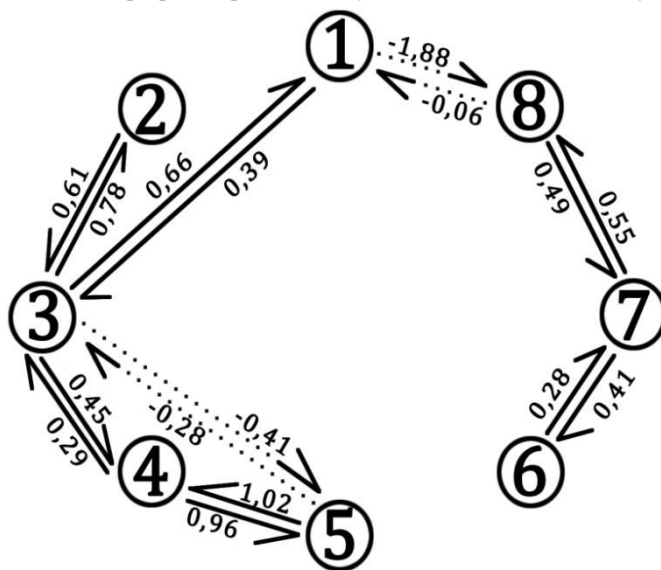
В результаті статистичної обробки даних, отриманих за методикою «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ)» і шкалою «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)», методом множинної лінійної регресії було збудовано математичну модель. В результаті множинного регресійного аналізу у піддослідних похилого віку були виявлені статистично значущі двосторонні ($P=0,1$) орієнтовані впливи між параметрами двох методик. Геометрично рівняння множинної лінійної регресії інтерпретувалося за допомогою поліциклічних мультиграфів. В результаті структурного аналізу поліциклічних мультиграфів нами були виявлені зв'язки відношень параметрів методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ)» і шкали «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)» у піддослідних зрілого (Рис. 6) і похилого віку (Рис. 7).

Примітка: 1 – «Негативне минуле», 2 – «Гедоністичне теперішнє», 3 – «Майбутнє», 4 – «Позитивне минуле», 5 – «Фаталістичне теперішнє», 6 – «Зрозумілість»,

7 – «Самозарадність», 8 – «Сенсовність»; загальна лінія – прямий двосторонній зв'язок; пунктирна лінія – обернений двосторонній зв'язок.

Рис. 6. Результати аналізу даних піддослідних зрілого віку за допомогою методу множинної лінійної регресії, представлені у вигляді поліциклічного мультиграфу

Примітка: 1– «Негативне минуле», 2 – «Гедоністичне теперішнє», 3 – «Майбутнє», 4 – «Позитивне минуле», 5 – «Фаталістичне теперішнє», 6 – «Зрозумілість», 7 – «Самозарадність», 8 – «Сенсовність»; загальна лінія – прямий двосторонній зв'язок; пунктирна лінія – обернений двосторонній зв'язок.

Рис. 7. Результати аналізу даних піддослідних похилого віку за допомогою методу множинної лінійної регресії, представлені у вигляді поліциклічного мультиграфу

Як ми бачимо, у піддослідних зрілого віку між параметрами методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ)» і шкали «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)» було показано 12 статистично значущих двосторонніх зв'язків-відношень (Рис. 6). Необхідно відмітити, що у піддослідних зрілого віку усі двосторонні зв'язки-відношень були виявлені між параметрами всередині методик.

У піддослідних похилого віку між параметрами методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPІ)» і шкали «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)» було показано 16 статистично значущих позитивних двосторонніх зв'язків-відношень (Рис. 7). Особливий інтерес викликає негативний двосторонній зв'язок-відношень між параметрами обох методик, а саме: між параметрами «Негативне минуле» і «Сенсовність». Так, чим менше у осіб похилого віку представлено негативне відношення до минулого, яке бачиться неприємним і викликає огиду, тим більше виражене їх емоційне відчуття того, що життя має сенс, а виклики та вимоги, що постають, варті боротьби, і навпаки.

Висновки. Таким чином, нами було проведено дослідження індивідуально-типологічних та особистісних властивостей у людей похилого віку. Було виявлено, що у піддослідних похилого віку в порівнянні з піддослідними зрілого віку, є відмінності в представленості індивідуально-типологічних характеристик. Так, було показано, що

середні значення параметрів «Емоційність» і «Соціальна емоційність» у піддослідних похилого віку вищі ніж у піддослідних зрілого віку, у яких більше виражені параметри «Ергічність», «Соціальна ергічність», «Темп», «Соціальний темп» і «Пластичність». Також, нами були представлені відмінності у вираженості особистісних характеристик у піддослідних похилого віку, в порівнянні з піддослідними зрілого віку. Так, середні значення усіх параметрів тесту «Смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. О. Леонтьєва», тесту «Життєстійкості С. Мадді», шкали «Почуття когерентності А. Антоновського (SOC)» менші ніж у піддослідних зрілого віку. А середні значення параметрів методики «Часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTP1)» «Негативне минуле», «Позитивне минуле» і «Фаталістичне теперішнє» більші ніж у піддослідних зрілого віку, у яких переважає параметр «Майбутнє». В той же час, у піддослідних похилого віку не представлений психологічний конструктор – збалансована часова перспектива, – пов'язаний зі гнучким перемиканням між роздумами про минуле, теперішнє або майбутнє.

Нами було показано, що у осіб похилого віку має місце обернений двосторонній орієнтований зв'язок-відношень між часовою перспективою негативне минуле та компонентом почуття когерентності – сенсовність; у осіб зрілого віку орієнтованих зв'язків-відношень не було виявлено. Так, чим менше особи похилого віку відчувають негативні переживання відносно минулого, тим більше вони проявляють небайдужість до подій, що відбуваються навколо, і відчувають емоційне переживання того, що життя має сенс.

Таким чином, отримані результати свідчать про те, що здатність піддослідних похилого віку залишатися психічно та фізично здоровими, незважаючи на вплив стресів нижча ніж у піддослідних зрілого віку. У осіб похилого віку присутній низький рівень тону, висока тривога, невпевненість і чутливість до невдач, можуть виникати труднощі з балансуванням між репрезентаціями минулого досвіду, бажаннями сьогодення і адекватним уявленням про майбутні наслідки, залежно від ситуативних вимог, особистісних та соціальних оцінок. Саме тому необхідне більш детальне дослідження зв'язків та взаємопереходів індивідуально-типологічних та особистісних властивостей людей похилого віку для забезпечення та підтримання їх психічного здоров'я та благополуччя.

Література

1. Агузумцян Р. В. Психологическая безопасность личности в периоды поздней взрослости и старости / Р. В. Агузумцян, Н. Б. Мурадян // Психологический журнал. – 2008. – № 2. – С. 22–35.
2. Белоножко А. В. Факторы, влияющие на восприятие времени в пожилом возрасте / А. В. Белоножко // Вестник ОНУ им. И. И. Мечникова. Психология. – 2014. – Т. 19. – Вып. 2 (32) – С. 35–42.
3. Буланов В. А. Соціальний статус особистості як чинник становлення її салотогенетичної спрямованості / В. А. Буланов // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2012. – Т. 17. – Вып. 9. – С. 54–60.
4. Зимбардо Ф. Парадокс времени. Новая психология времени, которая улучшит вашу жизнь / Ф. Зимбардо, Дж. Бойд; пер. с англ. О. Ю. Гатанова – СПб.: Речь, 2010. – 352 с.
5. Киреева З. А. Развитие сознания, детерминированное временем. / З. А. Киреева. – Одесса: ВМВ, 2010. – 384 с.
6. Краснова О. В. Круглый стол «Социально-психологические проблемы пожилых людей» / О. В. Краснова // Журнал практической психологии. – 1998. – №3. – С.14– 21.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – [2-е изд.] – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
8. Осин Е. Н. Чувство связности как показатель психологического здоровья и его диагностика // Психологическая диагностика. – 2007. – №3. – С. 22–41.

9. Порсева Х. О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій осіб похилого віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Порсева Христина Олегівна; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2005. – 21 с.
10. Ружицька М. С. Індивідуально-типологічні та особистісні властивості, що впливають на почуття когерентності суб'єкта діяльності / М. С. Ружицька // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 3 (33). – С. 100–111.
11. Савчин М. В. Возрастная психология / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – М.: Академвидав, 2006. – 360 с.
12. Сырцова Анна. Возрастная динамика временной перспективы личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Сырцова Анна – Москва, 2008. – 317 с.
13. Antonovsky A. Health, Stress and Coping / A. Antonovsky. – San Francisco: Jossey-Bass, 1979. – 255 p.
14. Azevedo M. J. Time and health in old people / M. Azevedo, L. Teixeira, C. Paul. – IInd International Conference on Time Perspective, Warsaw, Poland, 2014.

References

1. Aguzumtsyan R. V. Psihologicheskaya bezopasnost lichnosti v periody pozdney vzroslosti i starosti / R. V. Aguzumtsyan, N. B. Muradyak // Psihologicheskyy zhurnal. – 2008. – № 2. – S. 22–35.
2. Belonozhko A. V. Faktoryi, vliyayushchie na vospriyatie vremeni v pozhilom vozraste / A. V. Belonozhko // Vestnik ONU im. I. I. Mechnikova. Psihologiya. – 2014. – Т. 19. – Vip. 2 (32) – S. 35–42.
3. Bulanov V. A. Sotsial'nyy status osobystosti yak chynnyk stanovlennya yiyi salyutohenetychnoyi spryamovannosti / V. A. Bulanov // Visnyk ONU im. I. I. Mechnikova. – 2012. – Т. 17. – Vyp. 9. – S. 54–60.
4. Zimbardo F. Paradoks vremeni. Novaya psihologiya vremeni, kotoraya uluchshit vashu zhizn / F. Zimbardo, Dzh. Boyd; per. s angl. O. Yu. Gatanova – Spb.: Rech, 2010. – 352 s.
5. Kireeva Z. A. Razvitiye soznaniya, determinirovannoe vremenem / Z. A. Kireeva. – Odessa: VMV, 2010. – 384 s.
6. Krasnova O. V. Kruglyiy stol «Sotsialno-psihologicheskie problemyi pozhilyih lyudey» / O. V. Krasnova // Zhurnal prakticheskoy psihologii. – 1998. – №3. – S.14–21.
7. Leontev A. N. Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost / A. N. Leontev. – [2-e izd.] – М. : Politizdat, 1977. – 304 s.
8. Osin E. N. Chuvstvo svyaznosti kak pokazatel psihologicheskogo zdorovya i ego diagnostika // Psihologicheskaya diagnostika. – 2007. – №3. – S. 22–41.
9. Porseva Kh. O. Psykholohichni osoblyvosti tsinnisnykh oriyentatsiy osib pokhyloho viku : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / Porseva Khrystyna Olehivna; In-t pedahohiky i psykholohiyi prof. osvity APN Ukrayiny. – К., 2005. – 21 s.
10. Ruzhyts'ka M. S. Indyvidual'no-typolohichni ta osobystisni vlastyvoli, shcho vplyvayut' na pochuttya koherentnosti sub"yekta diyal'nosti / M. S. Ruzhyts'ka // Visnyk ONU im. I. I. Mechnikova. – 2014. – Т. 19. – Vyp. 3 (33). – S. 100–111.
11. Savchin M. V. Vozrastnaya psihologiya / M. V. Savchin, L. P. Vasilenko. – М.: Akademvidav, 2006. – 360 s.
12. Syirtsova Anna. Vozrastnaya dinamika vremennoy perspektivyi lichnosti : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.13 / Syirtsova Anna – Moskva, 2008. – 317 s.
13. Antonovsky A. Health, Stress and Coping / A. Antonovsky. – San Francisco: Jossey-Bass, 1979. – 255 p.
14. Azevedo M. J. Time and health in old people / M. Azevedo, L. Teixeira, C. Paul. – IInd International Conference on Time Perspective, Warsaw, Poland, 2014.

Ружицкая М. С.

Особенности индивидуально-типологических и личностных свойств людей

пожилого возраста

В статье проведен анализ индивидуально-типологических и личностных свойств людей пожилого возраста, которые способствуют поддержанию и сохранению физического и психического здоровья. Показаны различия в представленности индивидуально-типологических и личностных свойств у испытуемых пожилого возраста по сравнению с испытуемыми зрелого возраста. Выявлено, что у испытуемых пожилого возраста не выражен психологический конструкт – сбалансированная временная перспектива. Представлено наличие у испытуемых пожилого возраста связи-отношений между временной перспективой и компонентом чувства когерентности.

Ключевые слова: личность, индивидуально-типологические свойства, пожилой возраст, сбалансированная временная перспектива, чувство когерентности.

Ruzhytska M.

Peculiarities of individually-typological and personal traits in old age

The paper presented the analysis of individually-typological and personal traits of elderly people, which promote the maintenance and preservation of physical and mental health. The differences in the representation of individually-typological and personality traits between elderly people and adults were showed. Balanced time perspective was not found in elderly people. The relationship between time perspective and sense of coherence was presented in old age.

Key words: personality, individually-typological traits, old age, balanced time perspective, sense of coherence.

Ружицька Маргарита Сергіївна - аспірант кафедри Загальної психології та психології розвитку особистості Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

УДК 37.015.3

Сербін Ю. В.

ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА НАВЧАЛЬНУ МОТИВАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В статті представлено теоретичний аналіз проблеми впливу конфліктів на навчальну мотивацію студентської молоді з точки зору психології. З'ясовано, що процес навчання пов'язаний з мотиваційними чинниками та адаптаційними ресурсами особистості. Описано конфліктні ситуації, які виникають в процесі взаємодії студентів з оточенням в структурі вищої школи. Джерел – 6.

Ключові слова: мотивація, адаптація, процес навчальної діяльності, соціум, конфліктна поведінка, особистість студента, зовнішні стимули, суб'єкти навчальної взаємодії.

«Самым лучшим доказательством мудрости
является непрерывное хорошее
расположение духа».
Монтень

Постановка проблеми. Конфлікт як невід'ємна частина життєдіяльності людини має великий вплив на мотивацію навчальної діяльності студентської молоді. По суті, конфлікт – одна з ситуацій, у яких дуже часто знаходиться людина. Конфлікти охоплюють усі сфери життєдіяльності людей, усі сукупність соціальних відносин, соціальної взаємодії. Конфлікт, по суті, є одним з видів соціальної взаємодії, суб'єктами й учасниками